

КОНДОЛІЗА РАЙС. ШЛЯХ ДО ПОЛІТИЧНОГО ОЛІМПУ

Анотація. В статті досліджується кар'єра К. Райс в контексті розв'язання афроамериканського питання у США. Характеризуються вихідні позиції, індивідуальні якості та риси характеру майбутнього держсекретаря. Висвітлюються особливості походження її родини, приналежність пращурів до середнього класу афроамериканської спільноти. Визначається роль родини та особливості виховання у формуванні поглядів та життєвих орієнтирів пані Райс. Висвітлюються суспільно-політичні умови та обставини професійного становлення майбутнього політика. Зокрема, акцентується увага на становищі афроамериканського населення 1960-1970-х років. Виділяються та аналізуються основні чинники, що впливали на професійний вибір. Зокрема, кардинальна зміна орієнтації з майбутнього музичної виконавиці на кар'єру в сфері військово-політичних досліджень. Характеризуються основні етапи академічної та політичної кар'єри К. Райс в контексті політики «позитивної дискримінації» та квотних програм. Висвітлюються причини зміни політичних поглядів К. Райс, внаслідок яких вона стала переконаною прихильницею Республіканської партії США. Аналізується індивідуальний досвід у реалізації соціальних можливостей для афроамериканців, що постали як результат зміни цілеспрямованої політики держави щодо подолання проблем расових відносин та прийняття антидискримінаційного законодавства у США. Дається оцінка змінам суспільно-політичного становища афроамериканців у другій половині ХХ ст.

Ключові слова: афроамериканці у США, суспільно-політичне становище, інтеграція, антидискримінаційна політика, державний секретар США Кондоліза Райс.

Актуальність. Дослідницький інтерес до постаті 66-го держсекретаря США, Кондолізи Райс, спричинений декількома факторами. Перш за все, це непересічність її життєвого та кар'єрного шляху в умовах непростих расових взаємовідносин всередині американського суспільства другої половини ХХ ст. Кондоліза Райс, перша афроамериканська жінка, що спромоглася досягти призначення на престижну посаду держсекретаря викликала захоплення навіть серед сучасників. Багатьох вражало її вміння подати себе з найкращого боку в будь-якій ситуації, спокійна впевненість, навіть холонокровність, в своїх рішеннях, у поєднанні із жіночністю [1].

На початку політичної діяльності, К. Райс мала широку підтримку серед великої афроамериканської спільноти Америки. Навіть викликала гордість, адже була живим прикладом змін у расовому питанні. Її життєві цілі та кар'єрний успіх ставали взірцем для наслідування молодими поколіннями темношкірих. Проте, наприкінці каденції держсекретаря, рейтинг К. Райс серед афроамериканського населення Півдня США суттєво впав. Це було викликано її байдужим ставленням до проблем темношкірих, зокрема, ігнорування страждань потерпілих від урагану «Катріна» 2005 року. Найпотужніших руйнувань тоді зазнали штати з чисельним темношкірим населенням, і найбільше лихо вразило найбільш бідніших афроамериканців.

Не зважаючи на критичні зауваження щодо професійної діяльності, в цілому впливова темношкіра американка на посаді державного секретаря була

надзвичайно популярним політиком як всередині США, так і на міжнародній арені. Для порівняння, зовнішньополітичний рейтинг К. Райс був на 20% вищим за президента Дж. У. Буша – головної особи у сфері реалізації зовнішньої політики США та її безпосереднього керівника [1, с. 12].

Сьогодні колишня очільниця зовнішньополітичного відомства продовжує займатися активною громадською діяльністю та політичним консультуванням. Вона з'являється у ЗМІ, зокрема – в якості експерта світового рівня з міжнародних відносин та безпеки. Так, 14–16 вересня 2017 року Кондоліза Райс виступала спікером в рамках 14-ої зустрічі YES (Ялтинська європейська стратегія) у Києві [2; 3]. Також пані Райс бере активну участь у заходах, присвячених питанням гендерної та расової рівності у США. Зокрема, у липні 2017 року вона виступила головним спікером на жіночому саміті глобальної консалтингової компанії КРМГ (KPMG) у Чикаго, присвяченій переважно проблемам расизму та сексизму в США. У своєму виступі пані Райс наголосила та в черговий раз підтвердила, що джерелом її особистісного успіху стали спочатку відносини у родині, батьківські настанови, поради друзів та викладачів, допомога та особисті приклади колег-науковців, дипломатів, військових – незалежно від їхнього кольору шкіри [4].

Постановка наукової проблеми. Досягнення представниками темношкірого населення США вищих державних посад символізувало собою новий рівень інтегрованості афроамериканців до американського соціуму. Це стало можливими завдяки як боротьбі за рівні громадянські права, так і зміні політичного курсу керівництва країни: від прийняття антидискримінаційних законів часів адміністрацій президентів Дж. Кеннеді та Л. Джонсона до вироблення практичних заходів із соціальної адаптації темношкірих.

Дослідження особливостей становлення політичної кар'єри К. Райс в контексті расового питання у США дозволяє оцінити ефективність урядової політики в напрямку подолання проблеми расових взаємовідносин. Крім того, аналіз індивідуального життєвого досвіду майбутнього держсекретаря дозволяє проілюструвати деякі з аспектів еволюції становища темношкірого населення у США у др. пол. XX ст.

Основним джерелом для дослідження життєвого і професійного шляху К. Райс є перший том її мемуарів – «Надзвичайні звичайні люди. Мемуари моєї родини» («Extraordinary Ordinary People: A Memoir of Family») [5]. Попри очевидно суб'єктивний характер джерела, праця дозволяє вирішити деякі з поставлених наукових завдань. У дослідженні також були використані тексти публічних промов К. Райс [6; 7].

Історіографія. Інтерес американський дослідників до постаті К. Райс репрезентований низкою праць біографів. Зокрема, доволі ґрунтовними є дослідження журналістки Антонії Фелікс [8], біографа Маркуса Мабрі [1], дослідниці Леслі Монтгомері [9], соціолога Елізабет Буміллер [10] та ін. В російській історіографії існує низка статей, присвячених діяльності К. Райс безпосередньо на посаді держсекретаря, та її ролі у американо-російських відносинах. Слід зауважити, що в радянській та сучасній російській історичній думці проблема становища афроамериканського населення США вивчалась переважно в рамках правознавства, етно- та культурології, релігієзнавства. Особливої уваги заслуговує монографія Ніколаєва Б.В. «Права расовых и национальных меньшин в США: законодательство и правоприменительная

практика» [11], а також вагомій науковій праці радянського дослідника Е. Л. Нітобурга [12; 13].

В українській історичній науці дотепер відсутні комплексні дослідження, присвячені історії та сучасному становищу темношкірих американців, їх ролі у суспільно політичних процесах. Зокрема, феномен К. Райс як першої афроамериканки на посаді державного секретаря США також потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших чинників, що забезпечили кар'єрний успіх К. Райс слід вважати ґрунтовну та якісну освіту. Розуміння провідної ролі у досягненні життєвого успіху маленької Кондолізи заклала саме родина. Батьки пані Райс мали високий соціальний статус серед афроамериканської спільноти, що забезпечувався їх приналежністю до інтелектуальної «еліти» [5, с. 3–6]. Усі найближчі пращури пані Райс отримали освіту у спеціальних вищих навчальних закладах для темношкірих (HBCUs). Історично, необхідність у таких установах виникла у зв'язку із скасуванням рабства та запровадженням системи сегрегації [14]. Якість освіти в афроамериканських коледжах була нижчою у порівнянні із традиційними «білими» закладами, тому родина пані Райс приділяла надзвичайно велику увагу самоосвіті, що й стало сімейною традицією і метою родинного виховання. Так, дід К. Райс, закінчивши один з провідних на той час «кольорових» коледжів Півдня США – Стілман (Stillman College), неподалік від міста Таскалуса (Алабама). Він продовжив поширювати освітні традиції серед усієї афроамериканської громади міста [5, с. 12–19]. Заснувавши власним коштом приватну церкву та школу, він працював викладачем та вів проповідницьку діяльність. Висока популярність навчального закладу була зумовлена високим рівнем знань та ґрунтовною підготовкою учнів (в порівнянні навіть з «білими» сегрегованими державними школами). Бабуся К. Райс була освіченою дочкою високоповажного службовця, єпископа Африканської Методистської Єпископальної Церкви [5, с. 21–23].

Батько пані Райс отримав вищу освіту в «темношкірому» університеті Джонсона Сміта (Johnson C. Smith University) в Шарлотті (Північна Кароліна), що дало йому згодом можливість обіймати низку адміністративних посад, в тому числі й в Денверському університеті. Проте, все своє життя Джон Райс, пастор за основним фахом, продовжував проповідувати, працюючи в місцевих осередках методистської церкви. Мати К. Райс отримала педагогічну музичну освіту в Бірмінгемському коледжі, працювала шкільним вчителем музики та ораторського мистецтва [5, с. 28–29].

Батьки пані Райс завжди намагалися використовувати для своєї дочки усі доступні на той час освітні можливості для афроамериканців. На жаль, у сегрегованих Бірмінгемі та Таскалузі (Алабама) – де пройшло її дитинство до 1967 року, вона не мала доступу до якісної освіти. До того ж, К. Райс згадує у мемуарах, що постійно стикалась там із проявами расової дискримінації. Саме тому батьки зважились переїхати у Денвер (Колорадо), де К. Райс отримала можливість навчатися в одному із найпрестижніших закладів для дівчат – католицькій Академії Святої Марії, яку й завершила з відзнакою у 1971 році. Такий нетиповий вибір школи батьками-протестантами був зумовлений розумінням, що якісна освіта є єдиним шляхом до подолання почуття меншовартості та інтеграції до білого соціуму [1, с. 13].

На світогляд К. Райс значно вплинули ставлення батьків до проблеми темношкірого населення у США та їх особистісний життєвий вибір. Так, Джон Райс, займав активну громадську позицію у боротьбі за подолання дискримінації та сегрегації в усіх сферах життя, зокрема – в освіті. Так, у 1961 – 1967 році, він, працюючи деканом Стіллманського коледжу в Таскалузі, активно займався впровадженням нових освітніх програм. Вони були спрямовані на актуалізацію проблеми темношкірого населення в Америці, поглиблення розуміння студентами її складності та багатоаспектності. До того ж, з метою подолання сегрегації та урізноманітнення кадрів, він залучав темношкірих спеціалістів викладати курс історії Африки [5, с. 131–136].

Спогади про роль батьків в її вихованні й визначенні амбітних життєвих цілей Кондоліза Райс сформулювала так: «Вони зуміли повністю переконати мене в тому, що я, (незважаючи на дискримінацію), в майбутньому зможу стати навіть президентом Сполучених Штатів» [5, с. 4–6]. На жаль, у тодішніх історичних реаліях, коли боротьба афроамериканців за свої права вже досягла свого апогею, юридичні суперечки часто продовжували несправедливо вирішуватись на користь білих. Але батьки К. Райс вірили, що це можна змінити шляхом наполегливої праці, гарної освіти та долучення до світових шедеврів «білої культури». «Якщо ти будеш вдвічі краще за білих, вони все одно не будуть тебе любити, але вже будуть змушені тебе поважати» [5].

Важливою подією у житті К. Райс стала різка зміна її професійної орієнтації у віці 17 років, коли вона вирішила відмовитись від музичної кар'єри. Ще з трьохлітнього віку мати-музикантка готувала пані Райс до майбутнього піаністки, постійно залучала до виконання творів як на суто церковних, так і на загальноміських заходах. Всі ці виступи у ранньому віці перед великими натовпами, як зазначає пані Райс, сприяли подоланню страху перед аудиторією [5, с. 43–48].

Завершуючи навчання в Академії Святої Марії, Кондоліза Райс планувала продовжити музичну освіту в Європі. Проте, після участі в американському знаковому щорічному Аспенському музичному фестивалі класичної музики (штат Колорадо), К. Райс зрозуміла, що «скільки б не старалася, не намагалася бути кращою, цього завжди буде недостатньо» [5, с. 159]. Хоча її музичні навички були надзвичайно високого рівня, К. Райс не мала ідеального слуху. Її амбіційність вимагала шукати нові можливості та напрямки самореалізації: «Я повернулася з фестивалю додому в Денвер, налаштована на пошук нового шляху для себе...» [5, с. 164].

Шукаючи альтернативу музичній кар'єрі, Кондоліза Райс звернулася до зовсім іншої сфери – військової історії та світової політики, зацікавленість у яких багато в чому також зумовлена особливостями сімейної історії. Її батьку, попри палке бажання, так і не вдалося долучитись до воєнних дій Другої Світової війни, тому він все життя почував через це певну провину. Своєрідною спокутою для нього стала психологічна та соціальна робота з ветеранами, тому К. Райс з самого дитинства часто спілкувалася із представниками військової сфери [5, с. 8–11].

Велику роль у зацікавленості К. Райс політикою також відіграли дитячі та юнацькі спогади, пов'язані із міжнародними подіями. Одним із найяскравіших негативних переживань її дитинства стала ракетна криза на Кубі 1962 року. «Ми були прикуті до телевізора весь період 13-денного протистояння. Це були надзвичайно страшні часи. Це мій перший дитячий спогад про відчуття

надзвичайної вразливості. Батько пояснив, що наша країна ніколи не програвала жодної війни, тому переможе і цього разу» [5, с. 32]. Другим небайдужим для К. Райс спогадом став наступний: «Хоча мені було лише тринадцять років, 1968 став роком мого політичного пробудження. Здавалося, події цього року змінили стан речей назавжди: вбивство доктора Мартіна Лютера Кінга, жахливі картини В'єтнамської війни, травневі виступи у Парижі, коли я вперше побачила приклад студентського радикалізму, вбивство кандидата у президенти молодшого брата Джона Кеннеді, вторгнення військ СРСР до Чехословаччини, яка знаходилась далеко від Бірмінгему. 1968 був важким роком для формування політичної зрілості. Я була занадто молодою, щоб змінити те, що відбувається, але достатньо зрілою, щоб зрозуміти важкість ситуації» [5, с. 39].

З 1974 року, після успішного завершення бакалаврської програми з політології Денверського університету, К. Райс шукала можливості для постійного професійного вдосконалення. Завдяки своїм наполегливим пошукам та зацікавленості у науковій діяльності, К. Райс була прийнята до однієї з найдавніших громадських організацій студентів вищих навчальних закладів США – «Фі Бетта Каппа» (Phi Beta Kappa Society) [15]. Метою цього товариства була допомога своїм членам в процесі адаптації у соціумі після випуску з навчального закладу.

Вибір К. Райс сфери наукових інтересів був зумовлений також і відвідування нею під час навчання у Денверському університеті курсу міжнародних відносин та світової політики. Його викладав чеський іммігрант професор Джозеф (Йозеф) Корбел – батько 65-го держсекретаря США Мадлен Олбрайт. Він був дипломатом під час Другої світової війни, став одним із засновників Вищої школи міжнародних досліджень. Пан Корбел легко зацікавив дипломатією молоду афроамериканку: «... Зрештою я сказала йому, що я хотіла б стати фахівцем із Радянського Союзу та вивчати міжнародну політику. І він підтримав моє бажання» [5, с. 167].

К. Райс цілеспрямовано шукала можливості для подальшого поглиблення знань з обраної тематики. Одним із найкращих закладів, що пропонували спеціалізацію з міжнародних відносин, зокрема політики СРСР, був приватний елітний університет Нотр-Дам (Іллінойс). Можливістю вступити до університету К. Райс завдячує змінам у навчальному закладі внаслідок внутрішньої реформи – відмові від традиції надавати освіту виключно чоловікам. З 1971 року університет почав приймати на навчання жінок (зокрема і за квотною програмою – темношкірих), чим і скористалась пані Райс [16].

Навчання в університеті вимагало значних коштів, тому майбутня держсекретар звернулася за допомогою до батьків. Пані Райс обрала зовсім інших життєвий шлях, ніж чекали від неї батьки, зацікавилась нетиповою сферою діяльності на відміну більшості афроамериканців, серед яких найбільш популярною була кар'єра в юридичній сфері. Не зважаючи на це, батьки завжди підтримували дочку та вірили у її здатність досягти вершин. Пані Райс згадує у мемуарах: «Я мала вибирати своє професійне життя самостійно, без нічиєї допомоги. Це викликало несподіване почуття зрілості та свободи» [5, с. 168].

Навчання у Нотр-Дамі дозволили К. Райс вивчити російську мову та ознайомитися з особливостями політики Радянського Союзу. Успішно захистивши у 1975 році магістерську роботу, присвячену дослідженню збройних сил та військової доктрини СРСР, пані Райс стикнулася з тим, що вибір політології як спеціальності був досить проблемним, в тому числі і з огляду на питання

працевлаштування. І повернувшись додому у Денвер, вона була змушена працювати репетитором з музики [5, с. 173–175]. Батьки продовжували радити дочці отримати універсальну освіту юриста, адже в ті часи афроамериканські правники плідно працювали на ниві захисту прав темношкірих в усіх сферах суспільного життя. Але життєвий сценарій громадського захисника не приваблював пані Райс. Її амбіції були вищими, попри невизначеність можливостей майбутньої кар'єри.

Шукаючи мотивацію для продовження вивчення політології, К. Райс звернулася до професора Дж. Корбела, який порадив їй отримати ступінь кандидата наук у Денверському університеті та не полишати радянологію [5, с.176]. Він також погодився стати її науковим керівником. Проте, у 1977 році Дж. Корбел, помирає, і не зважаючи на пошуки іншого авторитетного фахівця з американо-радянських відносин, К. Райс втрачає інтерес до написання дисертації [5, с. 182–183]. Розуміючи неординарність спеціалізації доньки та бажаючи її підтримати, батьки пані Райс здійснили її давню мрію. Незважаючи на фінансові труднощі у родині, вони знайшли можливість 1978 році відправити дочку за власний кошт на стажування до СРСР з метою розширення досліджень та пошуку творчого натхнення. Там К. Райс взяла участь у великій міжнародній конференції з політології, працювала над вдосконаленням російської мови під час стажування у Московському державному університеті [5, с. 184–187]. Відвідини Москви допомогли майбутній держсекретарю остаточно вибрати тему дослідження та зосередитись на вивченні військово-цивільних відносин у Східній Європі, а саме – у Чехословаччині. Знання чеської мови К. Райс отримала від російського професора в Денверському університеті, Лібора Брома, який за етнічним походженням був чех [5, с. 187].

Проте не лише допомога родини відіграла значну роль у професійному становленні майбутнього держсекретаря. Так, друг батька пані Райс, один з найбільш високопоставлених тогочасних афроамериканців у дипломатичній службі, посол Горацій Доусон, став наставником для майбутнього держсекретаря. Саме він наполягав, щоб К. Райс після повернення з Москви подала заяву на стажування у Державному департаменті, де зрештою майбутня політик отримає свою першу високооплачувану роботу у сфері міжнародних відносин [1, с. 188-189]. Там вона проходила стажування у Бюро із зовнішньополітичних питань освіти та культури, працювала над проектом вивчення радянських культурних програм у країнах третього світу. Згодом К.Райс працювала над проблемою вихованням кубинських солдатів у дусі комуністичного режиму за підтримки Радянського Союзу. Стажування стало для неї гарним досвідом з огляду на знайомство із життям дипломатів, а також підґрунтям для майбутньої кар'єри, адже молода фахівець викликала професійний інтерес у свого керівництва [1, с. 190].

Восени 1979 року майбутня держсекретар подала заявку та отримала стажування у корпорації RAND («Research And Development») – першому американському аналітичному центрі, заснованому в 1948 році у Санта Моніці (Каліфорнія). К. Райс працювала у проектах, пов'язаних з проблемою радянського військового альянсу – Організації Варшавського договору [5, с. 191]. Як вона зазначає мемуарах: «RAND познайомив мене з широко відомими фахівцями у галузі безпеки, зокрема дослідником Гуверівського інституту, А. Росс Джонсоном. Тоді ж я познайомила з викладачем Стенфорду, Олександром Джорджем – досвідченим експертом з політології» [5, с. 192].

Світові події кінця 1979 року зумовили зміну політичних поглядів К. Райс у бік консерватизму. Радянське вторгнення в Афганістан у грудні 1979 року поклато край сподіванням тривалої розрядки між наддержавами. «Я була глибоко зворушена. Я підтримувала демократичну партію та голосувала за президента Дж. Картера у 1976 році. Коли у відповідь на введення радянських військ він просто вирішив бойкотувати Олімпіаду в Москві, то втратив мене як виборця. У 1980 році я вже голосувала за Рональда Рейгана, і згодом приєдналася до Республіканської партії» [5, с. 187]. До цього слід додати, що виступаючи на Республіканському Конгресі 2000 року, К. Райс зауважила що партійна переорієнтація була спричинена також і родинними обставинами: «Мій батько вступив у республіканську партію, адже у штаті Алабама демократи не дозволяли йому голосувати на виборах через запровадження дискримінаційних виборчих цензів» [7]. «Я не забула, що демократ Л. Джонсон зробив для афроамериканців. Але США повинні проводити більш ефективну зовнішню політику. Я згодна із Р. Рейганом, що нам не потрібна така величезна державна машина» [7]. Таким чином, з 1982 року К. Райс остаточно стає переконаною прихильницею Республіканської партії.

Ситуація у сфері міжнародних відносин в к. 1970 – на поч. 1980-х рр. актуалізувала у США потребу в радянологах та спеціалістах із безпеки. На хвилі збільшення попитуна фахівців зі своєї спеціальності, 1980 року К. Райс отримує низку запрошень від роботодавців. Так, у 1980 році вона отримала досвід роботи в Science Applications Incorporated (SAIC) – невеликому підрозділі Денверського університету, що займався дослідженням радянської військової політики. Професору Джону Баттілегу, начальнику відділу, сподобалась наукове дослідження К. Райс, тому він запросив її у свій департамент. У тому ж 1980 році К. Райс потрапила до Програми контролю над озброєнням в Стенфордському університеті (Stanford arms control program), вигравши там місце завдяки Фундації Форда у сфері радянології та міжнародної безпеки [5, с. 194]. Фонд Форда (Ford Foundation) надавав низку стипендіальних програм з метою урізноманітнити етнічний та расовий склад факультетів коледжів та університетів, максимально збільшивши освітні переваги для представників усіх етнічних та расових груп американського суспільства [17].

Кожен стипендіат Програми контролю над озброєнням був зобов'язаний підготувати відкритий семінар із теми своєї дисертації. Такий досвід дав можливість пані Райс показати себе з професійної точки зору, «засвітитись» не лише в наукових, але й політичних колах, серед яких К. Райс поступово почала відчувати себе більш комфортно [5, с. 198-199]. Директор програми, професор Джон Льюїс, позитивно оцінив виступ К. Райс і запросив її виступити із цим семінаром перед викладачами факультету політології Стенфорду. Всі присутні були вражені якісним виступом та ґрунтовним науковим дослідженням пані Райс. Завдяки схвальній рецензії низки стенфордських спеціалістів з міжнародної безпеки, К. Райс отримала запрошення працювати на посаді доцента (assistant professor) в галузі міжнародної політичної економіки на факультеті політології. Не зважаючи на те, що вона не була професійним економістом [5, с. 201].

Пані Райс зауважує у мемуарах на особливостях власного працевлаштування у Стенфорді. За тогочасною процедурою університет видавав квоти для окремих факультетів щодо найму представників етнічних груп і надавав їм кошти для оплати половини ставки працівника. Але того разу із проханням надати таке місце

звернувся сам факультет до центрального відділу кадрів. Таким чином, для К. Райс було зроблене виключення зі стандартної процедури – влаштування поза конкурсом [5, с. 202–203]. Згодом, коли у 1993 році Кондоліза Райс стала проректором Стенфордського університету, вона зрозуміла сутність власної ситуації, опинившись «по той бік» найму працівників. Саме за сценарієм найму представників етнічних та расових груп поза конкурсом, К. Райс було запропоновано працювати на факультеті політології. Перебуваючи на посаді першого проректора, вона залишалась активним прихильником такої політики [5, с. 203–204].

Винятковим для пані Райс стало також те, що її допустили до викладання на посаді старшого викладача без наукового ступеня. Такі випадки мали місце у американських вишах, проте їй вдалося за перший рік роботи завершити всі свої дослідження. У 1981 році К. Райс подала свою дисертацію до друку у Princeton University Press – престижне вузівське видавництво, яке запропонувало видати її працю як монографію, що стало для неї справжнім досягненням [5, с. 205]. Перша опублікована праця К. Райс: «Uncertain Allegiance: The Soviet Union and the Czechoslovak Army», була відзначена багатьма схвальними відгуками та рецензіями, зокрема, у журналі-флагмані політичних наук – «American Political Science Review». Це стало надзвичайно важливою подією для її подальшої наукової кар'єри у Стенфорді [18].

Викладацька кар'єра К. Райс була успішною з огляду на її високу ораторську майстерність, професіоналізм та дослідження актуальних проблем. Хоча у перший рік на розроблені пані Райс курси з військово-цивільних відносин, політики Радянського Союзу у країнах Третього світу та елітарної політики записалось лише шестеро студентів, на наступний рік їх було вже близько 50, а через рік курс «Роль збройних сил у політиці» відвідувало занадто багато бажаючих, тому деканат був змушений обмежити прослуховування курсу лише 120 студентами [5, с. 206–207].

Окрім викладання, К. Райс також знайомилась у Стенфорді із ключовими фігурами вишу, такими як президент закладу – Дональд Кеннеді та перший проректор Джим Росс. В цей же час пані Райс працювала за сумісництвом у центрі контролю над озброєнням Пентагону, де вона отримувала досвід адміністративної роботи. Кондоліза Райс постійно знаходилась у середовищі, де працювали експерти з міжнародної безпеки, і відвідувала неформальні зустрічі, щоб бути ближчою до колективу. К. Райс зазначала, що таке спілкування розширювало її соціальні зв'язки поза межами звичного темношкірого середовища, що також впливало на кар'єрне зростання [5].

У 1982 році майбутня держсекретар поїхала у відрядження до Гарварду, в науково-дослідний Центр міжнародних відносин Семюеля Хантінгтона. Професор С. Хантінгтон був «батьком-засновником» напрямку вивчення військово-цивільних відносин, тому К. Райс шукала зустрічі з ним. «Я також зрозуміла, що розвиток цих відносин був ключем до мого майбутнього» [5, с. 223–225]. Потрапити до нього могли лише кращі студенти, яких запрошував університет, і пані Райс вдалось пройти цей конкурс.

Видатні професійні досягнення пані Райс не залишались поза увагою. Так, у кінці 1982 року вона отримала вищу нагороду Стенфордського університету — премію за видатні досягнення у галузі викладання (the Gores Award for Excellence in Teaching) [5, с. 227]. А у 1985 році майбутня держсекретар отримала престижну Національну стипендію Гуверівського інституту [1, с. 190].

К. Райс і далі шукала можливості для кар'єрного зростання. У 1985 році вона проходила стажування в Інституті Гувера та Раді з міжнародних відносин США. Остання є найпрестижнішою організацією у сфері міжнародних відносин, «мозковим центром», членами якого є всі ключові фігури американської зовнішньої політики [5, с. 230–232]. Тоді ж К. Райс запропонували на вибір посади в Раді національної безпеки, Державному департаменті та Пентагоні. Вона обрала останнє, керуючись міркуванням, що отримати роботу у цивільній сфері вона зможе у будь-який час, а можливості потрапити на стажування до військової структури вона більше не матиме. Пані Райс амбітно згадує у мемуарах: «Вони звикли до перебування навколо цивільних (науковців), а тепер хотілося б бачити, чи будуть вони готові до цивільної темношкірої жінки» [5, с. 230–238].

Переїхавши до Вашингтона, К. Райс працювала у ядерному та хімічному відділеннях Пентагону, де займались аналізом стратегії ведення Сполученими Штатами можливої ядерної війни, в тому числі – з СРСР [5, с. 235–238]. Для К. Райс цей період став надзвичайним досвідом та можливістю познайомитись із впливовими військовими. Одним з них став підполковник ВВС Майкл Хайден. Згодом вони будуть працювати в одній команді в адміністрації Джорджа Уокера Буша – К. Райс на посаді радника з національної безпеки та держсекретаря, а М. Хайден – на посаді директора Агентства з національної безпеки та голови ЦРУ. Ще одним ключовим знайомством для пані Райс стала зустріч Пентагоні із першим темношкірим Радником з національної безпеки США 1987–1989 року – Коліном Павеллом. Ця зустріч стала початком їх дружби та тісних наставницьких відносин. «Колін розповсюдив по всьому Вашингтону інформацію, що мене слід тримати у полі зору. Я ніколи не забуду цей акт покровительства та доброти» [5, с. 238].

Одна із найважливіших подій кар'єри пані Райс сталася у 1987 році в Пентагоні. Пані Райс робила доповідь голові Об'єднаного комітету начальників штабів Вільяму Джеймсу Кроуві (William James Crowe Jr.) щодо ідеї президента Р. Рейгана створити світ без балістичних ракет. Після цього її рекомендувалина посаду доцента факультету політології Стенфорду, де вона починає займатись переважно адміністративною роботою [8, с. 166].

Саме під час роботи у Стенфорді пані Райс застала президентську передвиборчу компанію 1988 року, в якій за владу боровся віце-президент адміністрації Р. Рейгана, Джордж Герберт Уокер Буш, головний претендент Республіканської партії. К. Райс добре знала як колегу його основного зовнішньополітичного радника, генерала Брента Скоукрофта. Він був одним з найкращих спеціалістів зовнішньополітичного істеблішменту, який працював радником з національної безпеки при президентові Джеральді Форді [5, с. 239–240]. Коли Дж. Г. У. Буш переміг на президентських виборах, пан Скоукрофт запросив К. Райс на престижну посаду в Раді національної безпеки. Інший знайомий Кондолізи Райс, дипломат Джим Бейкер, також запросив приєднатися до його команди у Державному департаменті на посаду заступника директора політичного планування [5, с. 243].

К. Райс все ж обрала посаду Раді національної безпеки. Вона керувалась у своєму виборі розумінням, що можливість бути співробітником Білого дому була унікальною. Пані Райс була прийнята на роботу до офісу заступника радника з національної безпеки Роберта Гейтса [1, с. 153].

У 1989 році Кондоліза Райс очолила в Раді відділ, який займався СРСР та Східною Європою, і її призначили спеціальним помічником радника Дж. Г. У. Буша з питань національної безпеки. Після підвищення, президент запросив пані Райс на Мальту на зустріч із очільником СРСР М. Горбачовим. «Я відчувала, що російська сторона дивиться на мене з подивом. ... делегатам важко було сприймати мене всерйоз. Не знаю, що їх більше дивувало – мій вік, колір шкіри або сам факт, що я жінка [5, с. 290].

За два роки, що К. Райс працювала у державному апараті Білого дому, в неї склалися дуже теплі стосунки із президентом Дж. Г. У. Бушем та його дружиною.

Після поразки республіканців на виборах до Конгресу Райс 1991 року та закінчення першої війни в Перській затоці, пані Райс повернулася до викладання у Стенфорді. Проте, вона продовжувала підтримувати тісні відносини з республіканською зовнішньополітичною командою. Зокрема, вона отримала пропозицію проконсультувати майбутнього кандидата в президенти Дж. У. Буша щодо міжнародних справ. Вона в «простій формі» знайомила його із тонкощами та нюансами сучасної світової політики і справила на майбутнього президента настільки сильне враження, що він виявив бажання бачити її поряд як свого постійного радника [10, с. 358].

У 1997 Кондоліза Райс ще працювала у Федеральному консультативному комітеті з єдиної підготовки чоловіків і жінок у збройних силах. Але вже 1999 року вона бере академічну відпустку, щоб приймати участь у передвиборній кампанії Дж. У. Буша. На Республіканському Конгресі 2000 року, К. Райс виступала з програмною заявою [1]. 22 січня 2001 року вонабула призначена радником президента США Дж. У. Буша з питань національної безпеки [8]. Одночасно, у 2001–2005 році посаду державного секретаря займав перший афроамериканець, Колін Павелл. А 26 січня 2005 на засіданні Сенату, вже Кондолізу Райс 85 голосами «за», 13 «проти» було затверджено на посаді очільниці зовнішньополітичного відомства [19].

В адміністрації Дж. У. Буша працювали люди з вагомим політичним досвідом, але тільки у К. Райс склалися особливі відносини з президентом. Деякі дослідники біографії пані Райс зазначають, що за її попередника на посаді держсекретаря, Коліна Пауелла, завжди існувала проблема – чи зуміє він переконати президента та отримати його підтримку. Але пані Райс не намагалася продемонструвати свій вплив та тиск на Дж. У. Буша – на посаді радника президента вона взагалі трималася в тіні. Але після призначення держсекретарем, К. Райс вже без будь-яких вагань використовувала свої повноваження зовнішньополітичній сфері у повному обсязі [1, с. 315].

К. Райс сьогодні позиціонує себе в першу чергу як жінка-інтелектуал, академічна людина. Так, вона і зараз залишається відомим у світі політиком, успішним педагогом та почесним колишнім проректором Стенфордського університету, старшим членом Інституту Гувера, експертом російської історії та знавцем багатьох мов. Вона, як перша темношкіра жінка на посаді голови зовнішньополітичного відомства, стала для багатьох взірцем та особистим прикладом вдалого використання можливостей для побудови успішної політичної кар'єри і як жінки, і як афроамериканки.

У др. пол. XX ст. у США заняття та спеціалізація на конкретній «стратегічно важливій» країні могло стати для непримітного рядового фахівця трампліном для переходу на якісно нову роботу, або навіть причиною запрошення в уряд. А

заняття радянологією у той непростий період відкривало шлях навіть у велику політику. Кращим підтвердженням цього стала кар'єра радянолога «першої хвилі» – Збігнева Бжезинського, що зумів успішно конвертувати свій академічний багаж в політичний на посаді радника з національної безпеки при президентові Дж. Картері.

Сходження К. Райс до вищих ешелонів влади також відбувався в історичний період, коли рух за громадянські права переживав найбільш бурхливі та результативні часи. Проте, зовнішні впливи не завадили формуванню власних поглядів К. Райс на проблему афроамериканського населення США. Звичайно, вибір політичної кар'єри був зумовлений не лише особистісними нахилами та поглядами, але й став можливий завдяки досягненням у сфері законодавства щодо громадянських прав та поступовому розвитку процесу інтеграції афроамериканського населення в американське суспільство. Завдяки політиці, що отримала назву «позитивна дискримінація», була створена низка можливостей для самореалізації афроамериканців. Однією із них стала «квотна» програма у галузі освіти, що надавала преференції вступникам із темним кольором шкіри.

Вважаємо, що на поч. ХХІ ст. расова дискримінація не подолана, проте вона перестала бути справді гострою проблемою американського суспільного життя завдяки більш толерантній політиці, вихованню суспільної думки у відповідності до терпимості до інших рас та статі. Сформувалась тенденція до розширення представниками етнічних та расових груп політичного контингенту. Кондоліза Райс спромоглась зламати усі бар'єри на своєму шляху та добитися найвидатніших для темношкірої жінки політичних успіхів.

Таким чином, кар'єрний успіх К. Райс можна оцінити як результат особистого вибору в конкретних історичних умовах. У своєму русі до політичних вершин вона керувалась переконанням, що важливо тільки те, у що вірить твоя сім'я, твоє найближче оточення, суспільство, до якого ти належиш. Колись таким середовищем було коло її батьків, потім – академічне, військове та оточення президента Дж. У. Буша, який толерантно ставився до всіх своїх працівників, незалежно від їх походження. Віра К. Райс у надзвичайно велику роль освіти та самовдосконалення, а також максимально ефективне використання нових можливостей для афроамериканців, можна назвати ключем до розуміння особливостей становлення її політичної кар'єри.

Список використаних джерел та літератури

1. Mabry M. Twice As Good: Condoleezza Rice and Her Path to Power / M. Mabry – N.Y.: Modern Times, 2008. – 400 p.
2. 14-а Щорічна Зустріч YES: «Чи став світ новим? І що це означає для України?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/V4ZwXJ>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.10.2017.
3. Condoleezza Rice [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/a7z4HK>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.10.2017.
4. 2017 KPMG Women's Leadership Summit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/kwH2t7>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 29.09.2017.
5. Rise C. Extraordinary Ordinary People: A Memoir of Family / C. Rice – N.Y.: Crown, 2010. – 342 p.

6. Text: Condoleezza Rice at the Republican National Convention [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/B9wVws>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.10.2017.
7. RNC 2012: Condoleezza Rice delivers speech to Republican National Convention in Tampa (full text) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/CNPX6e>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 28.10.2017.
8. Felix A. Condi: *The Condoleezza Rice Story* / A. Felix – N.Y.: Threshold Editions, 2010. – 320 p.
9. Montgomery L. *The Faith of Condoleezza Rice* / L. Montgomery – Wheaton.: Crossway, 2007. – 224 p.
10. Bumiller E. *Condoleezza Rice: An American Life: A Biography* / E. Bumiller – N.Y.: Random House Trade Paperbacks, 2009 – 464 p.
11. Николаев Б.В. Права расовых и национальных меньшинств в США: законодательство и правоприменительная практика / Б.В. Николаев. Пенза, 2016. – 262 с.
12. Нитобург Э. Л. Афроамериканцы и расизм на исходе XX в // США: Экономика. Политика. Идеология / Э. Л. Нитобург – М., 1993. – № 12. – 51 с.
13. Нитобург Э. Л. О некоторых аспектах расовой проблемы в США на рубеже XX–XXI веков // Новая и новейшая история / Э. Л. Нитобург – М., 2008. – № 1. – 86 с.
14. White House Initiative on Historically Black Colleges and Universities U.S. Department of Education [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sites.ed.gov/whhbcu/>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 02.10.2017.
15. Phi Beta Kappa Honor Society [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/DxGf7r>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.10.2017.
16. Greeley M. A. *The Changing Catholic College* / M. A. Greeley. – New Brunswick, 1977. – 226 с.
17. Ford Foundation Fellowship Programs [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/8VTZoz>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 02.10.2017.
18. Condoleezza Rice [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.hoover.org/profiles/condoleezza-rice>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 04.10.2017.
19. Rice sworn in as a secretary of state [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goo.gl/yxSf8S>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 05.10.2017.

References

1. MABRY, M. (2008) *Twice As Good: Condoleezza Rice and Her Path to Power*. 1st Ed. New York: Modern Times.
2. YES-Ukraine (2017) *14-a Shchorichna Zustrich YES: «Chy stav svit novym? I shcho tse oznachaye dlya Ukrainy?»*. [Online] Available from: <https://goo.gl/V4ZwXJ>. [Accessed: 1st October 2017].
3. YES-Ukraine (2017) *Condoleezza Rice*. [Online] Available from: <https://goo.gl/a7z4HK>. [Accessed: 1st October 2017].
4. KPMG (2017) *KPMG Women's Leadership Summit*. [Online] Available from: <https://goo.gl/kwH2t7>. [Accessed: 29th September 2017].
5. RICE, C. (2010) *Extraordinary Ordinary People: A Memoir of Family*. New York: Crown.
6. The Washington Post (2000) *Text: Condoleezza Rice at the Republican National Convention*. [Online] Available from: <https://goo.gl/B9wVws>. [Accessed: 1st October 2017].
7. The Washington Post (2012) *RNC 2012: Condoleezza Rice delivers speech to Republican National Convention in Tampa (full text)*. [Online] Available from: <https://goo.gl/CNPX6e>. [Accessed: 28th October 2017].
8. FELIX, A. (2010) *Condi: The Condoleezza Rice Story*. New York: Threshold Editions.
9. MONTGOMERY, L. (2007) *The Faith of Condoleezza Rice*. Wheaton: Crossway.
10. BUMILLER, E. (2009) *Condoleezza Rice: An American Life: A Biography*. New York: Random House Trade Paperbacks.
11. NIKOLAEV, B.V. (2016) *Prava rasovyih i natsionalnyih menshinstv v SShA: zakonodatelstvo i pravoprimeritel'naya praktika*. Penza.
12. NITOBURG, E. L. (1993) *Afroamerikantsyi i rasizm na ishode XX v. SShA: Ekonomika. Politika. Ideologiya*. 12. P. 51–72.
13. NITOBURG, E. L. (2008) *O nekotoryih aspektah rasovoy problemy v SShA na rubezhe XX–XXI vekov*. Novaya y noveyshaya ystoryua. 1. P. 6–86.

14. U.S. Department of Education (2015) *White House Initiative on Historically Black Colleges and Universities*. [Online] Available from: <https://sites.ed.gov/whhbcu/>. [Accessed: 28th October 2017].
15. Thought Co. Lifelong learning (2017) *Phi Beta Kappa Honor Society*. [Online] Available from: <https://goo.gl/DxGf7r>. [Accessed: 1st October 2017].
16. GREELEY, M.A. (1977). *The Changing Catholic College*. New Brunswick.
17. The National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2017) *Ford Foundation Fellowship Programs*. [Online] Available from: <https://goo.gl/8VTZoz>. [Accessed: 1st October 2017].
18. Hoover Institution (2014) *Condoleezza Rice*. [Online] Available from: <https://www.hoover.org/profiles/condoleezza-rice>. [Accessed: 2nd October 2017].
19. NBC News (2005) *Rice sworn in as a secretary of state*. [Online] Available from: <https://goo.gl/yxSf8S>. [Accessed: 5th October 2017].

Надійшла до редколегії 13.03.2018

Olena Petrauskas, Engineer I-st Category Department of History of International Relations and foreign policy, Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine.

CONDOLEEZZA RICE. THE WAY TO THE POLITICAL OLYMPUS.

Abstract. *The article examines the career of Condoleezza Rice in the context of the solution of the African–American issue in the United States. Also characterizes the starting positions and individual qualities of the future Secretary of State. The article determines the role of the family and the peculiarities of upbringing and shaping the views and life orientations of Mrs. Rice. Also highlights the socio-political conditions and circumstances of professional development of the Secretary of State. In particular, the article focuses is on the situation of the African–American population 1960–1970's. Allocate and analyze the main factors influencing the choice of profession by Condoleezza Rice. Characterizes the main stages of C. Rice's academic and political career in the context of "positive discrimination" and quota programs. The reasons for changing political views are Condoleezza Rice is highlighted. The article analyzes the individual experience in the realization of social opportunities for African Americans, which arose as a result of the adoption of anti–discrimination legislation in the United States and changes in the targeted state policy to overcome the problems of racial relations. The article determines the changes in the socio-political situation of African Americans in the second half of the twentieth century.*

Keywords: *African Americans in the United States, socio-political situation, integration, anti-discrimination policy, US Secretary of State Condoleezza Rice.*

УДК 94 (73)

Ігор Римар,
аспірант,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

III ІНТЕРНАЦІОНАЛ ТА КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ США: ПОЛІТИКА ТА ВЗАЄМВІДНОСИНИ (СЕРПЕНЬ 1939 – ЧЕРВЕНЬ 1941 РОКУ)

Анотація. *На основі документів та монографічної літератури дано характеристику політиці Комуністичної партії США та проведено аналіз її взаємовідносин з III Інтернаціоналом в рамках рецесивної тактико – стратегічної моделі протягом серпня 1939 – червня 1941 року.*